

CESTY A CÍLE

ROČNÍK XVI. 15. PROSINCE 1938. ČÍSLO 10

Norbert F. Čapek:

LABYRINT SVĚTA A RÁJ SRDCE.

Doba, kdy Komenského kniha »Labyrint světa a ráj srdce« byla psána, podobala se v mnohém naší době. Snad byla pro český národ ještě horší. Dnes máme aspoň kde být, něco nám přece zůstalo, kde můžeme znovu budovat a přechkat dobu světových vichřic. Tenkrát nejlepší a nejvěrnější lidé byli nuceni opustit svou vlast. Někteří do Holandska, jiní do Anglie a do Ameriky. Mnozí do Polska, někteří do Sedmihradska, a dost se jich také usadilo na Slovensku.

Snad každý z nás byl už v tom, čemu po krétském způsobu se říká »labyrint«. Cesta labyrintem je velmi klikatá, člověk nemůže najít východisko, a kam se ohlédne, všude jako by viděl sebe proti sobě přicházet. — Podobné je to v dnešním světě. Není rovných, přímých a poctivých cest. Je to samá klikatina a motanice. Kam člověk jde, naráží na překážky a nevidí východiska, které by jej uspokojovalo. Ale také všude vidí vlastně jenom sebe. Co na jiných vidíme a káráme, nějak máme i v sobě, třeba potlačené, utlumené, ovládané, nebo také dosti silné, třebaže snad v jiné podobě. Je to s jednotlivci jako s národem. Ujišťují vás o přátelství, ale myslí při tom jenom na sebe, a tam, kde nevidí sebe, svůj zisk, ale naopak škodu nebo nebezpečí, je po přátelství.

My Češi máme svůj zvláštní labyrint. Vychvalovali nás jako ostrov demokracie a přišli nám diktovat, za heslem sebeurčení skrývalo se uhlí s jinými surovinami a majetkovými hodnotami, zachraňování míru stalo se východiskem šíleného zbrojení atd.

Lecco, co se dalo a co je tu napsáno jen mezi řádky, připomíná historku o ruském mužíku, který přišel k malíři, aby mu vymaloval zemřelého otce. Malíř odpovídá: »A máte jeho fotografii?« — »Kdybych měl fotografii, nepotřebuji si otce dáti malovat!« — »Ale vždyť jsem ho ani neznal, jak vám jej mám malovat?« — »A od čeho jste malířem, abyste namaloval, co si objedná, vždyť vám to zaplatím.« Malíř si tedy nechal trochu zemřelého otce popsati a pak jej vyma-

loval. Mužik si přišel pro obraz, postaví se před něj a povídá: »Taťku, taťku, jak jsi se změnil, já tě nepoznávám.«

Nepoznáváme své přátele z včerejška. Co včera bylo bílé, je dnes černé a naopak. Kdo včera byl svatým, je dnes zloduchem. Co nebylo možno za dvacet let ani popostrčiti, dnes se rozbíhá tryskem. Co dříve bylo vespod, je navrchu, a co se lesklo ve slávě, leží na smetišti. Všechno naráz, že člověku sotva stačil dech.

Myslím, že patříme k těm, kteří se na tyto věci mohou dívat s rozvahou a kritičností a nacházeti každý pro sebe své obstojné výcho-disko. Ale jsou jiní, kteří nemohou se probrati, a dosti je těch, kteří to odnášejí poruchou nervů a srdce, hlubokou melancholií, nebo nějakým ochrnutím. Jsou jiní, kteří se v sebe zhrouť a někteří dokonce odešli ze života předčasně, buď že všechnu životní sílu vložili do svých smutků a tak schradli, anebo že vlastní rukou na život si sáhli.

Má-li člověk druhé povzbuzovat, je potřebí, aby sám byl vnitřně vyrovnan, aby měl v sobě zdroj síly, kterou přemáhá a vítězí.

Často jsem v těchto dnech slyšel, že také náboženství zklamalo, a že už není možno věřit v Boha, ačkoli někteří přece jen tím či oním způsobem se vracejí ke své staré nábožnosti.

Nemohu než s nehlubším přesvědčením zdůrazniti, že náboženství nezklamalo, a že je možno v Boha věřit. O zklamání mluví se nejčastěji tam, kde člověk s vyšší intelektuelní úrovní poznal jenom nižší úroveň náboženskou, která mu nemohla vyhovět. Je to jako by dospělý člověk řekl, že už ho nebaví hrabat se v písku jako děti a dělat si bochánky. Neodpovídá to jeho duchovnímu vývoji.

Jsou dva pojmy Boha, které se od sebe zásadně liší, a každý z nich odpovídá jiné úrovni. Vyšší duchovní úrovni nevyhovuje pojem těch, kteří hledají Boha v lidské podobě, i když hodně zveličené a zdokonalené. Oni vidí v Bohu lidského diktátora, který v období jednoho lidského života má povinnost všechny křivdy narovnávat, všechno zlo potříti, a když se zdá, že toho nečiní, anebo kdyby měl podle jejich rozumu nějak jinak vesmír řídit, tedy řeknou, že Bůh je zklamal.

Zásadně odlišný pojem pěstujeme my unitáři. Je to pojem, který také Komenský vyzdvihuje ve svém »Labyrintu světa a ráji srdce«. Tam na jednom místě uvádí, jak člověk se vrací k Bohu a Bůh jej vítá těmito slovy: »Kdes's pak byl synu můj? Kdes byl tak dlouho? Kudy's chodil? Čeho's ve světě hledal? Potěšení? Kdež's je hledati měl, než v Bohu? A kde Boha, než v chrámě jeho? A který chrám Boha živého, než chrám živý, kterýž on sobě sám připravil, srdce

tvé vlastní? Díval jsem se, synu můj, když's bloudil, ale již jsem se déle dívati nechtěl, přivedl jsem tě k sobě, tebe do tebe uveda. Nebo tu jsem sobě zvolil palác k bydlení svému, chceš-li tu bydleti se mnou, najdeš tu, čehož's ve světě nadarmo hledal, pokoj, utěšení, slávu a sytost všeho. Toť slibuji, synu můj, zklamán nebudeš, jako tamto.«

Všimnete-li si mých písní, najdete tam týž pojem Boha, a je s podivením, že mnozí ev. křesťané, kteří se tolik Komenského dovolávají, v tomhle se od něho podstatně odchylují. Připomínám ze svých písniček aspoň tyto úryvečky: »Nejblíží jsi mé duši v době, když je pohroužena v sobě.« - »V sobě Tě potkávám, o Bože můj.« - »Já vždy se v každém bolu sám v sobě vracím k Bohu, on ve mně stále tvoří, v něj mysl má se noří.« - »Dnes k Tobě jdu, sám v sebe nořím se, tu Boží chrám, tu mír je pro srdce.« - »Tak s Tebou, ve mně přítomný, mé nitro plní klid.« - »Vzhůru, vzhůru moje srdce, trůní v tobě světů vládce. Připoj mysl v slabé chvíli k zdrojům jeho božské síly.« - »Půjdu s Bohem ve své duši, žádný děs mne nezvrátí.« - »Bůh ve mně při práci bol v jásot obrací.«

Bylo řečeno, že Bůh bydlí ve světle nepřístupném, ale je to světlo, kterým je naplněn celý vesmír. Všichni víme, že na celé zemi je magnetismus, ale dokud nebyla vynalezena magnetická střelka, neměli jsme o tom žádného důkazu. Bylo mnoho o tom rozumováno, jak jest možno, aby se světlo šířilo s hvězdy na hvězdu, že musí býti nějaký nositel světla. Avšak toho nositele nebylo možno nahmatat, ani jinak zjistit. Usoudili tedy věhlasní fysikové, že celý vesmír je naplněn velejemnou látkou, tak jemnou, že jí není možno žádným ze způsobů dosud známých zjišťovat a zachytit. Musíme ji prostě předpokládat. Tuto velejemnou látku nazvali prostorový éter.

Bez ohledu, mají-li tito pravdu, je něco ještě nesmírně jemnějšího než éter, magnetism, kosmické paprsky a než to, čemu Indové říkají »Prana«. Je to boží přítomnost všade, ve všem a skrze všechno.

Někdo snad se ptá: »Proč já o tom nevím, proč já to necítím, že je Bůh ve mně?« Za parného letního dne říkáme, že slunce praží. Avšak kdybychom se vznesli jen málo kilometrů blíže ke slunci, zmrzli bychom zimou. Slunce praží jen v naší zemské atmosféře. Musí tu býti splněna podmínka, že cítíme teplo. Tak je to s Bohem. Musí v nás býti jakási touha po Bohu, nějaké vzepjetí směrem k Bohu, nějaké vnitřní opravdové a upřímné hledání Boha (jako podmínka).

Anebo to porovnejme s lampou v radiovém přijímači. Vlny nesoucí v sobě hudbu a řeč procházejí pokojem, ale nic z toho nemáš.

Lampa musí býti uvnitř rozžhavena, a přístroj musí býti naladěn na určitou vlnu, a potom uslyšíš i hudbu i řeč. Neviditelné i neslyšitelné vlny proměňují se tam v hlas a hudbu. Člověk musí býti naladěn na Boha, jeho srdce a duše musí býti rozžhavena láskou k Nejvyššímu.

Nebýti sluchového zařízení, nic bychom o tom nevěděli, že jsou tóny a zvuky. Naše ústrojí je tak zařízeno, že proměňuje zvukové vlny ve srozumitelný hlas. Dítě, když se narodí a otevře oči, nic neví o světě barev; sotva rozezná pohyb. Postupně probouzí se v něm a vyvinuje zárodečná schopnost a dítě slyší. Slyší hlas své matky. — Tak my všichni máme v sobě zárodečně duchovní orgán pro vnímání boží přítomnosti. Ten orgán však musí se vyvíjeti a cvičiti, až jednoho dne budeme moci zvolat: můj Pán, můj Bůh, mé všechno!

Komenský ve svém »Ráji srdce« jde ještě dál a mluví o blízkosti andělských bytostí a dále o pěstění obecnství s božími lidmi, kteří mají podobné zkušenosti a kteří v této věci sebe navzájem podněcují a vychovávají.

Co je tedy rájem srdce? Je to dotek božského. Je to prazvláštní zážitek, jehož si člověk více cení než celého světa, pro který ztratil bázeň před smrtí, pro který snáze snáší všechny boly a všechna zklamání v labyrintu světa. A jsou to opěťované zážitky, které jsou zdrojem síly a radosti, a také schopnosti druhé posilovat a jim ukazovat cestu.

Člověk nedochází těchto zážitků v hluku a rozčilení, ve starání se a naříkání, ale v utišení a vnoření se do hlubin vlastního bytí, sama do sebe a tu nejprve slyší hlas ticha. Zakouší něco nevyslovitelného a je uspokojen.

U někoho tento zážitek byl tak slabý, že jej sotva postřehl, a také se stává, že člověk i na silný zážitek pozapomenul jako na krásný sen, když se později znovu příliš zadíval do labyrintu světa a příliš se nechal strhnouti křikem a nářkem těch, kteří vidí jen v tomto životě všechnen smysl a za ním prázdnotu a tmu.

Všichni, kteří z nás se potkali se svým Bohem ve vlastním nitru, žijí jakoby dvojitý život. Neblouzní, neutíkají z tohoto světa a zvláště neutíkají od denních povinností a nejsou proto menšími vlastenci a méně dobrými Čechy. Ale protože jsou zakořeněni v samém Bohu, protože jejich síla tryskne z věčných zdrojů, mohou svému národu nejvíce prospěti právě v takovýchto dobách, kdy mnozí jsou rozervaní a nevědí si rady.

Snad někdo ze čtenářů zná jiné cesty, snad najde utišení tu nebo tam, v něčem, co je mimo něho, ale kdo si troufáš na víc, vejdi do

sebe, vejdi do komůrky svého srdce, hledej podle Komenského sama sebe v sobě, potom najdeš sebe i Boha i ten ráj, který zde ve slabých tuchách a nadějích začíná, ale nikdy nekončí. Cesta už potom vede od světla k světlu a s rájem v srdci do ráje vyšších sfér.

VÍTĚZSTVÍ PRAVDY.

Každodenní drobný život přináší časté zklamání všem, kteří jdou bezmyšlenkovitě za heslem »Pravda vítězí,« spoléhající se na jeho na-prostou zákonnost. Taková víra v absolutní pravdu svádí k trpkému očekávání vítězství, jež nepřichází. Dějiny a život byly svědky již tolika událostí, kdy šlo o srážku dvou táborů a kdy nebylo nejmenší pochybnosti o tom, na čí straně je pravda a právo. Proč však na konec musela pravda ustoupit? V souvislosti s věcí mluví se též často o božích mlýnech, které melou sice pomalu, ale jistě. Je v moci člověka, aby urychlil klapot božích mlýnů? Jak? Je nutné čekati na vítězství pravdy celá staletí?

Promýšlíme-li věc z bezprostřední blízkosti, stojíme zanedlouho před otázkou: Co vlastně dopomáhá k vítězství? Je to pravda? Dobro? Zlo? — Nic takového. Cestou k vítězství jest jediné síla! Síla to jest, která vyhrává boje ve světě ideovém i hmotném. Ještě nikdy nevyhrál někdo nebo něco, byla-li slabost jejich pomocníkem. Síla, to jest ten vesmírný zákon, podle něhož lze souditi život, to jest ten základ, na němž lze dále budovati. V ní máme bezpečnou oporu. Jen ona může nám vrátit ničím neotřesenou víru ve vítězství pravdy.

Důkazy takového tvrzení vidíme všude kolem sebe. Síla působí ve všech jevech přírody i ve všech odvětvích lidské činnosti. Ona jest neobmezeným pánem na zemi, ve vzduchu i na vodě, v hospodářství, průmyslu, kultuře, rodině, veřejné správě, politice. Ona si podmaňuje vše s jistotou, nikdy neselhávající. Ona jest tím kouzelným proutkem, který řídí veškeré proměny bytí.

Stoupenci samozřejmosti hesla »Pravda vítězí!«, sledují někdy s údivem děj, v němž pravda podlehla. Zatížení vírou v absolutní nutnost vítězství pravdy, nedovedou si tuto prohru vysvětliti a ztrácejí víru v pravdu samu. Kráčejí vedle cesty nevědouce o tom; vedoucí hvězda jim mizí. V bolestných pochybnostech, pod tíhou neklamnosti děje, vysmívají se víře v jsoucnost pravdy.

Nedaleké jsou chvíle, kdy jsme byli svědky výjevů, v nichž se po pravdě šlapalo nejhrubším způsobem a slyšeli jsme řeči, v nichž se

pravdě kopal hrob. Pravda stala se tupenou hříčkou nemyslících lidí, kteří celou svou činnost projevovali v hlásání vítězství pravdy, nehnuvše pro toto vítězství ani prstem. A těmto všem jest třeba říci, že jako každé vítězství, i vítězství pravdy musí být neustále připravováno a plánováno, boj za pravdu vědomě a obezřetně řízen, podporující vlivy pilně a neúnavně soustřeďovány. Bylo by bláhové čekat, až vítězství pravdy spadne do klína. Jen bojovník za pravdu může tuto přivést ke konečnému vítězství.

Postavíme-li tyto bojovníky na vedoucí místa, udělali jsme pro vítězství pravdy nejvíce. Vedoucí jsou nejenom příkladem, ale i podnětem. Odpovědnost za vítězství pravdy spočívá v první řadě na vedoucích. V jejich rukou jsou kormidla, jen oni mohou bez zbytečných obětí zajistiti pravdě její místo.

Víru ve vítězství pravdy netřeba proto ztrácet. Budeme-li se od pravdy odvracet, nesmíme věřit v pravdu vítěznou. Taková víra nebude však marnou, postavíme-li se s nadšením do řad bojovníků za pravdu, neboť pravda vítězí jen tehdy, je-li silnou! Jest na nás, aby byla silnou.

Jaroslav Přesecký.

JEDNOTA VEŠKERENSTVA.

Jak vysvětliti mám, co srdce cítí,
když pole lánem kráčím sám a sám,
jak vysvětlit, když srdce bolest svírá,
že pod osudu tíhou neklesám?
Vod měkkému se objetí rád svěřím,
kmen stromu v toužnou sevru náruč svou,
dech květu se svým chtěl bych dechem spojit,
když barvy, vůně k hodům ducha zvou,
v ráz s milujícím země srdcem splynout
a píseň s ptactvem zpívat v souzvuku,
jas v rozzářeném dětském čísti oku,
krás vnímat půvab jara v rozpuku.
To jsou ty síly, které šťastným činí
jen toho, kdo jim život svěřuje,
tep vesmírný kdo ve svých cítí žilách,
ten k nejvyššímu cíli směřuje.

Jaroslav Přesecký.

K ZÁKLADŮM DUCHOVNÍHO OBECENSTVÍ.

Je krajně důležité, abychom si jako čeští unitáři plně uvědomili, jakou tradici chceme tvořit, případně na jakou náboženskou tradici chceme navazovat. Do některých církví se vplížila tradice spolkařská, která pro náboženskou práci je živlem rozkladným — od té raději co nejdál.

V tvoření náboženských sborů po stránce duchovního obcenství jsou známy jen dvě tradice, a je nutno jednu z nich si vyvolit, není-li možno vytvořit novou a lepší.

Je to jednak tradice chrámová a tradice duchovní. Katolická chrámová tradice klade velký důraz na kostelní budovu. Kostel je posvěcený, je světějším místem, než vše jiné, je tak řečeno residencí Boha. Věřící přicházejí buď jednotlivě nebo v houfu poklonit se Bohu. Kněz tu je prostředníkem mezi Bohem a člověkem. Běží výlučně o poměr k nadsvětí, kdežto poměr k ostatním lidem je celkem lhostejný. Je to velmi stará tradice, která se vyskytuje také u náboženství předkřesťanských.

Duchovní tradice je dosti odlišná. Podle ní je kostel anebo kterákoliv budova bohoslužebná hlavně prostředkem ke shromažďování lidí. Není světější než les, zahrada, pole nebo kterýkoli příbytek, protože podle této tradice Bůh je všade, a nelze jej žádnými obřady k některé budově zvláště přičarovat. Také se tu nejedná o prostředkování mezi Bohem a člověkem, protože uvědomění si a zpřítomnění Boha děje se v nitru člověka a nikoli v prostoru mezi člověkem a oltářem.

V náboženském shromáždění podle duchovní tradice není zdůrazňován na prvním místě poměr jedince k Bohu (neboť to činí každý doma soukromě »v komůrce« svého srdce), nýbrž poměr člověka k člověku. Jde o to, čím jsou účastníci náboženských shromáždění sobě navzájem před Bohem a věčností. To jest část onoho »obcování svatých«, které vyznávají všichni křesťané, ale neuskutečňují je; proto křesťanství tolikrát zklamalo.

Duchovní obcenství členů náboženské společnosti (sboru, církve) není nějakou fikcí, prázdnou představou, domněnkou nebo autosugescí — je to něco velmi skutečného, něco tak reálného jako magnetismus nebo kosmické paprsky. Dnešní parapsychologické badání poskytuje mnoho látky k přemýšlení o síle a působení myšlenek, o tom, jak se za určitých okolností myšlenkové síly spojují a tvoří »duchovní ovzduší« a »skupinového ducha«. Jsou neviditelné a velmi jemné a du-

chovní vztahy mezi lidmi, kteří se spojili v duchovní obec a záměrně pěstují mezi sebou obecnství duší.

Připouštím rád i odlišné výklady a zdůvodnění duchovního obecnství. Nesporným faktem však zůstává, že počínaje dobou apoštolskou až na naše časy všechny náboženské společnosti, založené na duchovním základě, kladly velký důraz na pravidelnou účast každého svého člena na společných náboženských shromážděních čili bohoslužbách. Tak čteme v Novém zákoně napomenutí k prvotním křesťanům: »Neopouštějte společného shromáždění, jako někteří obyčej mají.«

Na jiných místech bible je shromáždění věřících přirovnáváno k tělu. »Jako máme v jednom těle mnoho údů, a všechny tyto údy nemají stejného úkonu, tak i my, ač je nás mnoho, jsme jedním tělem...« »Nemůže oko říci ruce: Já tě nepotřebuji. Ale mnohem spíše jsou nutné ty údy, které se zdají slabšími a zrovna ty, které se nám zdají méně čestnými v těle, odíváme větší ctí...«

V náboženském sboru, založeném na duchovní tradici, patří k nejkrásnějším jevům okolnost, že osoby různých stavů a stupňů vzdělání se sbližují a sbratřují, aniž by jeden na druhého shlížel s vysoka. Oni jsou spojeni páskami mnohem jemnějšími a trvalejšími než jakými jsou různé zájmy hmotné, stavovské, spolkové, politické, společenské a jiné.

Čím více je národ, k němuž náležíme, vnitřně rozeklán a roztrhán protichůdnými zájmy, zvyky, ideologiemi, předsudky a nesnášenlivostí, tím je těžší budovat opravdu bratrské sbory na duchovní tradici. Mnohem snadnější je dostat lidi do kostela. Druh druhu může nenávidět a pomlouvat, aniž by mu to vadilo brát účast na bohoslužbě, která má býti záslužná již pro pouhou přítomnost věřícího bez ohledu na jeho vztah k ostatním.

Tuto těžkost zakusili již prvotní křesťané a odtud mnohé napomínání apoštolů, jako toto: »Odložte tedy každou zlobu, každou lest, pokrytectví, závisť a všechny pomluvy... vy sami se pak budujte, jako živé kameny, duchovní dům, v svaté kněžstvo.«

Nejčastěji však bývá duchovní společenství přirovnáváno k růstu těla, ba přímo bývá nazýváno tělem duchovním, »dohromady spojeným a slučovaným každým pomocným kloubem, podle činnosti každému údu náležitou měrou přidělené, aby tělo rostlo a samo se budovalo v lásce«.

Z toho důvodu sbory podle duchovní tradice tvořené nemohou býti příliš velké, davové, ale když jeden sbor dosáhl většího počtu, dělí se na dva sbory a tak dále, právě tak jako buňka v živém těle,

když dosáhla zralosti, dělí se na dvě buňky, neboť každá buňka (jako i každý jedinec) má být celým tělem zárodečně. Více sborů pak se spojuje dobrovolně ve větší duchovní celky, a všechny dohromady, ať jich je sebe víc, tvoří mystické duchovní tělo. To je řád vesmíru, že všechno velké je bezpočtukrát obsaženo v malém a v nejmenším.

Je nesporné, že budování duchovních sborů mohou velmi napomáhati zvláštní budovy, určené jen jejich vzdělávacím a jiným shromážděním. Vždyť společné »bohoslužby« byly ve všech dobách a všemi náboženskými lidmi uznávány za podstatnou podmínku budování duchovního společenství a bylo vždy zdůrazňováno jako vůle boží.

Stávalo se však velmi často, že církve, budované pouze na chrámové tradici, měly hodně kostelů, ale málo duchovního a v pravdě náboženského života, kdežto náboženská společenstva s duchovními základy musila se často spokojit s velmi nedostatečnými místnostmi shromažďovacími. Byly v Čechách doby, kdy nejoprávněnější náboženští lidé se shromažďovali po lesích, v jeskyních, ve stodolách, po soukromých bytech — a prvotní křesťané v Římě shromažďovali se v podzemí, v katakombách. Byli arcíť na duchovní statky mnohem bohatší než tomu bylo později, kdy jim stát stavěl nádherné katedrály.

V místech, kde je větší počet členů náboženské obce, vždy si nějak vypomohou a vezmou zavděk místnostmi, jaké lze za daných okolností získat. Avšak mezi osamělými jedinci býváme svědky projevů stesku a lítosti, že nemohou pro vzdálenost účastniti se společných shromáždění. K potěšení takových lze říci, že jsou na tom stokrát lépe než ti, kteří mají příležitost navštěvovati společná shromáždění, ale nečiní tak. Předně jsou vinní špatným příkladem, za druhé se provinují sami na sobě a na svém duchovním životě, za třetí způsobují bolest těm, kteří vždy znovu je vyhlížejí a jejich účast postrádají.

Ti, kteří mají touhu po duchovním společenství a společném vzdělávání, ale nemají k tomu příležitosti, jsou na tom lépe již pro svoji touhu, neboť ona svědčí o bdělém duchovním životě. A tato touha je často vede k tomu, že v době, o níž vědí, že jejich bratři a sestry mají společná shromáždění, jsou s nimi alespoň v duchu. Sami si najdou nějakou úvahu a meditaci, třeba si i zazpívají, obrátí svoji mysl k Nejvyššímu a uvědomují si svoji přítomnost se všemi duchovně probuzenými.

Základem duchovního obcenství je tedy skutečné, vědomé a činné zapojení do určité náboženské rodiny, resp. sboru, které upevňujeme, zjemňujeme a také okoušíme účastí na společných »pobožnostech«, či náboženských shromážděních.

N. Č.

L. Bužnov

NA OKRAJI DNE.

(Úvaha z října 1938.)

Být člověkem znamená vésti život plný práce. Býti poctivý a přímý v jednání a když je toho potřebí, zápasit v této džungli, kde se to hemží dravci a jedovatými hady, s hledím otevřeným a s rytířskými zbraněmi.

Být člověkem značí býti z těch, se kterými je nutno počítat, ale také z těch, na které je možno počítat. Jíti vždy rovnou cestou se stálým přáním činit jen dobro, nezamotat se do vlastních zájmů na tolik, abychom se přestali starat také o dobro svého bližního.

Pravé dobro, pravé milosrdenství zakládá se méně na pomoci peněžitě a více na naší shovívavosti a úsměvech, více na vyzářování klidu a míru kolem nás.

Být člověkem ukazuje na ovládnání sebe trpělivostí, která se tak těžko získává a tak těžko zachovává v utrpení a neštěstí, zvláště když se do srdce vbodává fysická bolest a neklid morální, který se snažíme zakrýti před těmi, které milujeme, a kteří milují nás, i tehdy, když únava nás zmáhá a zoufalství se nám vkrádá do duše.

Být člověkem v případech nutnosti dovoluje být i vládcem těm druhým, ale ne podle svých vášní nebo podle svých zájmů, nýbrž podle zákonů spravedlnosti.

Být člověkem — dává sílu bojovat a trpět pro všechno, co je dobré, pro vše, co zasluhuje, aby bylo podporováno a chráněno. To znamená nenávidět zlo a vypovědět mu válku bez milosrdenství a ústupků a neznat žádného jiného nepřítele.

Pravda, jsme dosud velmi vzdáleni tohoto ideálu. Svěřme se však milosrdenství božímu, které je nekonečné. Svěřme se boží tvůrčí síle, která nás den ze dne provází. Bůh ví, že jsme lidé a že všichni se prodíráme tímž bahnem. Jsme obětí těchž neštěstí. Jeden každý z nás prochází těmitž oblastmi temnot a světla, prožívá tytéž hodiny pochybností a víry, úzkosti a odvahy. Jsou to tytéž chvíle, které přinutily Ježíše, aby zvolal: »Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil«, a potom když šeptal odevzdaně: »V ruce Tvé poroučím ducha svého.« A tak Ježíš sám vyslovil tragické rozpětí lidského zoufalství a naděje všech věků.

Co dělá člověka velkým, co jej dělá hrdinou, není ani v nejmenším nějaké unikání neklidu se zavřenýma očima, ani podceňování obrazu, jaký nám poskytuje tento svět. Ale velký člověk dovede se pevně

připoutat k naději, aby ovládl sebe, své hnutí mysli, aby se povznesl nad mrzutosti a utrpení, aby se pokoušel vždy znovu a znovu a stůj co stůj přemáhat zlo dobrem. Aby vedl tento boj, aniž by vypočítával své rány a aniž by se ohlížel zpět, zdali je možno utéci, aby bojoval až do té hodiny, kdy mu bude dovoleno odložit zbraň. A pak podepřen vírou, instinktivní důvěrou, nezničitelnou nadějí, projde duhou vítězství a světla — — —

Ó, Bože, my, kteří jsme pomíjející, pozvedáme svou duši k Tobě, jenž jsi věčný. Smrt, která odvádí ty, kteří jsou nám drazí, prochází kolem nás a dotýká se nás. Víme, že nás očekává na některém ohbí cesty, aby nás vzala za ruku a vedla k cíli, který znáš jen Ty Sám. Přijmeme a přivítáme ji jako dobrého posla lepší budoucnosti, zvláště pak ti, kteří prošli řadou utrpení. Ona otvírá jim dveře lepšího života, v němž život a smrt přítomného života jsou jen střídáním a obměnami.

Mnozí z nás jsou jako děti. Mají strach z temnoty a z neznáma. Váhají opustiti tento svět, ku kterému je poutá tolik zájmů a bytostí, které jsou jim drahé.

Daruj nám, Bože, ve svém milosrdenství statečné srdce, abychom byli schopni snášet protivenství, abychom kráčeli plni naděje, hlavu vzhůru a s úsměvem, abychom pracovali se zdravou radostí a mohli vynaložit všechny své síly, které jsi nám dal. Abychom milovali ty, kteří nás milují a snažili se mít rádi i ty, kteří nás dnes nenávidí, neboť dny, kdy je můžeme mít rádi, jsou krátké...

Děkujeme Ti, že jsi nás připoutal k existenci tak bohaté na lidskost, že jsi nás podněcoval k životu duchovnímu a k svatým bojům za povinnost a za lepší zítřek.

Dík Tobě budeme žít a budovati se svými bratry příští dny s pohledem upřeným k neviditelné, kde sídlíš Ty.

Jestliže naše srdce umdlí v samotě, podpoř je svou vnitřní přítomností. Ty jsi Otcem našeho ducha, z Tebe jsme vyšli a k Tobě se vracíme. A ve chvíli našeho odchodu, až všechny milující hlasy se slábnou a budou se ztrácet v dále, Tvé nekonečné ruce budou zde, aby nás přijaly. — A dobře je těm, kteří cítí již Tvůj dotek zde mezi námi.

Mlčelivost je nám proto tak těžkou ctností, že si nás žádný nepovšimne, když se jí zdobíme.

Raděj trn z lásky, než růží s pochlebbou.

Nejhorší nepřátelé jsou ti, kteří nás nenávidí velmi přívětivě.

Dobrých lidí není ve světě tak tuze málo; jen musíš umět je nalézt.

Zájem zahraničních unitářů o náš osud.

»Západní demokracie zachránily mír!« S heslem, kterým se po 30. září opájelo tolik lidí ve Francii a Anglii, nesouhlasili mnozí nestranní pozorovatelé v těchto státech, a zejména s ním nesouhlasili přátelé našeho národa a země. Není jich málo a mezi nimi jsou na předním místě naši zahraniční přátelé unitářské asociace ve Velké Británii a ve Spojených Státech Severoamerických. Věděli, kdo a jakými oběťmi platí tento mír — nemír a v těžkých dobách sdíleli s námi náš zármutek a naši bolest.

Své upřímné sympatie projevili nejen mnohonásobně telegraficky a písemně, ale i skutky. Vyslali z Velké Británie Rev. Rosalind Lee (graduovaná absolventka university, unitářská duchovní v South Walesu) a z Bostonu ve SSS Dr. Roberta Dextera, sociologa, našeho dobrého známého z loňského měsíčního pobytu v republice, jenž k nám zajel z Holandska na 2 dny také letos v létě.

Miss Lee prodlěla v Praze od 22. října do 23. listopadu, Dr. Dexter od 12. listopadu do 24. listopadu. Oba navštívili uprchlické tábory a jiná pomocná zařízení pro vystěhovalce ze zabraného území, informovali se u úřadů a hospodářských institucí, a zároveň i jako unitáři i jako zástupci světové společnosti pokrokových vyznání věnovali zvláštní pozornost a péči československé církvi a jejím sociálním a humanitním zřízením a podpoře uprchlíků této církve. Miss Lee zajela do Slezska, aby se přesvědčila o potřebách vystěhovalců příslušníků československé církve z území zabraného Německem a Polskem.

Miss Lee přispěla z peněz, které měla k dispozici, i na účely naší záchranné akce ve prospěch postižených unitářů.

Oba tito poslové unitářské pomoci navštívili několikrát naše shromáždění a oba na nich také promluvili. Na odpoledním čaji uspořádaném manžely Čapkovými na uvítanou Miss Lee, která byla v Praze po prvé, zájmal se vzácný host o tragické události zářijové a říjnové a projevil tolik upřímného porozumění a soucítění pro osud našeho národa a tolik bezelstného studu nad naším opuštěním a zrazením, že získal srdce všech přítomných.

S Miss Lee jednali pak ve 3 poradách členové správ Společnosti Svobodného bratrství a Náboženské společnosti čs. unitářů o hospodářských otázkách, o nichž Miss Lee informovala podrobně i Dr. Dextera po jeho příjezdu do Prahy. S tímto delegátem byly znovu za její účasti probírány otázky, jež byly vedle pomocných akcí

pro čs. uprchlíky hlavními předměty posílání obou unitářských zástupců.

O poradách a jejich výsledcích budou členové našich společností informováni ve shromáždění, jež bude svoláno po Novém roce.

Miss Lee rozloučila se s námi jen na krátko. Vrátila se do Prahy již 12. prosince ve společnosti dvou mladých Holanďanů, kteří jsou vysláni také mezinárodní společností pro svobodné křesťanství a náboženskou svobodu, odbor holandský, jež do naší vlasti dala dopravit letadlem dar Holandských příslušníků pokrokových církví, 6 velkých zásilek šatstva a prádla a ohlásila dalších 10 zásilek. Miss Lee jednala o peněžitých sbírkách, které pořádají britští unitáři a z nichž již také značné částky odvedla příslušným účelům. Podobnou akci ohlásil také Dr. Dexter ve Spojených Státech. Všechny tyto podniky a práce našich zahraničních přátel dokazují jasně velký význam našich styků s nimi, které prospívají i Československé církvi, jak toho jsou dokladem články v orgánu této církve »Českém zápasu« č. 46 a 48, v nichž byly vřele oceněny unitářské návštěvy v republice.

J. S.:

Některá významná data od poloviny září do počátku prosince 1938.

- 12. září: První výročí úmrtí presidenta Osvoboditele.
- „ „ Řeč kancléře Hitlera v Norimberce.
- 13. „ Henleinův „puč“
- 15. „ Berchtesgaden; první porada min. předsedy N. Chamberlaina s kancl. A. Hitlerem.
- 21. „ Zpráva lorda Runcimana v Britské vládě.
- 22. „ Řeč presidenta Dr. E. Beneše („Můj plán“)
- „ „ První výročí pohřbu presidenta Osvoboditele.
- 23. „ Godesberg; druhá porada min. předsedy N. Chamberlaina s kancl. A. Hitlerem.
- „ „ Hodžova vláda odstoupila.
- „ „ Mobilisace československé armády.
- 26. „ Řeč kancléře Hitlera v Berlíně.
- 30. „ Mnichov; rozhodnutí 4 státníků (Hitlera, Mussoliniho, Chamberlaina a Daladiera) o osudu republiky Československé.
- „ „ Polské ultimatum Československu.
- 5. října: Druhá vláda gen. J. Syrového (Dr. Chvalkovský ministrem zahran. věcí).

5. října: Rozhodnutí berlínské komise závažně pozměňující mnichovské rozhodnutí.
6. „ Resignace presidenta Dr. E. Beneše.
- „ Autonomie Slovenska.
10. „ Poslední den obsazení odloučeného území československého Německem.
28. „ Svátek republiky. Smutný pracovní den.
1. listop. Dohoda o hranicích mezi Polskem a Československem.
2. „ Vídeňské arbitrážní rozhodnutí šl. Riebbentropa a hrab. Cianiho o hranicích mezi Maďarskem a Československem.
17. „ Strana národní jednoty ustavena. (Zanikly strany: republikánská, nár. socialistická, živnostenská, Národ. sjednocení a Nár. ligy, dodatečně také celá strana lidová.) Dne 11. XII. ustanovena strana pracujícího lidu, která bere na sebe úkoly strany oposiční. (Jádrem je býv. strana soc. demokratická)
19. „ Ústavní zákon o autonomii Slovenska schválen.
20. „ V Berlíně podepsán protokol o definitivních hranicích mezi Německem a Česko-Slovenskem.
30. „ President nejv. správ. soudu Dr. Emil Hácha zvolen presidentem republiky Česko-Slovenské.
1. pros.: Jmenována nová vláda s min. předs. Rud. Beranem v čele.

— . — . — . —

Uvědomujíce si tyto dny a z nich mnohé a osudové pro nás a pro náš stát, uvědomujeme si, že i ostatní všechny dny tohoto období byly plny velikých a významných dějství. Kolik tragedií a katastrof veřejných i soukromých se v nich odehrálo! Kolik lidí ztratilo všechno, mnozí i sami sebe a svou minulost! Máme však doklady o tom, jak unitářství poskytovalo našim členům a přátelům duchovní oporu a posilu v situacích a chvílích, kdy příslušníci jiných vyznání bezradně a v naprosté desorientaci marně hledali kousek pevné půdy pod nohama.

Víra naše nebyla podlomena, doufáme pevně, že přetrvá i jiné zkoušky, jsou-li naším údělem.

— . — . — . —

Ó byt i boly vedla cesta
a krutý zápas bylo vést,
v mé duši svatá zbudou místa,
kam nikdo nemůž' neklid vnést.

(Unit. píseň.)

Uražený derviš.

Sultánův miláček hodil po chudém derviši kamenem, když ho prosil o almužnu. Potupený kněz se neodvážil stěžovati si na něho, zvedl však kámen a schoval jej. »Snad se mi brzy nahodí příležitost,« myslil si, »pomstí se tímto kamenem na pyšném milci sultánově.« Brzy potom uslyšel na ulici povyk. Když se zeptal, proč ten sběh lidu, dostal za odpověď, že sultán vydal rozkaz, aby jeho milec byl ubit. Odsouzence vedou právě na velbloudu po ulici. Ihned se chopil derviš kamene, brzy se však vzpamatoval, kámen odhodil a řekl: »Již vidím, že se člověk nikdy nemá mstí, neboť je to zpozdilost, když nepřítel je mocný, a podlost i ukrutnost, je-li bezbranný.« (Východní povídka.)

Zvláštní shromáždění členů NSČSU konalo se dne 8. prosince t. r. Bylo nejzdařilejší ze všech dosavadních čtvrtčních shromáždění. Přítomné (škoda, že se dostavili v menším počtu než jindy) uvítal br. K. Hašpl, jenž zahájil večer. Br. Stahl naznačil ve svém referátu, jak hleděti na nynější poměry a události s hlediska náboženského, zejména unitářského a uváděl aplikaci tohoto hlediska na konkrétní otázky a případy. Zajímavé byly poznámky a sdělení br. J. Maudra a F. Lukeše. Br. Lukeš přednesl krásnou vlastní úvahu o významu zla a dobra a vzájemném jejich poměru. Průběh večera měl vysokou úroveň a velmi důstojný ráz a plně uspokojil všechny účastníky. — Příští čtvrtční shromáždění koná se 12. ledna 1939 o 19³⁰ hodiny v Praze I., Karlova 8.

Literatura.

Čtíři svazky „Zlatého šipu“, nové knihovny pro mládež. (Vydal Melantrich).

Prvním svazkem je románek *Josefa Kopty: Přívoz pod ořechy*, jehož děj se odehrává za světové války, kdy byl český lid donucen k mlčení a v hluboké jednotě srdcí a myslí snil o svobodě. A tu je ústřední postava chlapce Václava v mnohém smyslu nositelkou národní sudby a jejím symbolem. Rušný spád doprovází dramatický závěr knížky vhodný pro mládež od 12-16 let, s níž tvoří křehké kresby Vojtěcha Sedláčka překrásný celek.

Druhým svazkem je *Rajský ostrov Jaromíra Johna*. Je „čtením nahlas pro mládež i pro dospělé“. Poutavě líčí klukovské výpravy, dobrodružství, radovánky a pražský život v letech sedmdesátých s řadou podařených figur a význačných událostí. Náhorně a dramaticky vyzdvihuje národní význam zbudování Národního divadla jako pomníku dokonalého národního vzkříšení. „Rajský ostrov,“ vyzdobený mnoha dobovými obrázky, je povznášející čerbou, zvláště v dnešních dobách.

Třetím svazkem je slavná knížka dánského spisovatele *Torry Gredsteda: Hoši ve zbrani*. Jejím hrdinou jest chlapec dánského původu, který však vyrostl v Habeši. A tento hrdina, jako vůdce družiny po skautsku vychovaných hochů, jde se svými kamarády za habešské války na frontu, účastní se tam bojů až do tragického konce statečného zápasu habešské armády. Při vši chvále statečnosti a odhodlanosti mluvící kniha jasně pro světový mír. Je velmi vhodná pro mládež od 10 do 14 let.

Čtvrtým svazkem jest *Vítězství* od *J. Z. Nováka* s ilustracemi V. Vrbové. Je to krásná knížka klidu, pohody, vysokého nebe, hřejícího slunce a veselých barev. Nejde zde o fantasi ani o cizokrajná dobrodružství, je to příběh z denního života, vyprávějíci o dvou chlapcích a děvčátku, mezi nimiž dochází ke konfliktům. Ale konec

knížky, která se výborně hodí pro mládež od 8 do 13 let, je šťastný, neboť společně nebezpečí, v němž se všichni octnou, vše napraví.

William T. Stead: *Dopisy Juliiny*. Světlo z onoho světa. Řada zpráv o životě za hrobem, došlých od zemřelé pomocí automatického mediálního psaní. Z angličtiny přeložila Pavla Moudrá. Vydala Jarmila Kroftová-Kočová v Praze XV., Zátíší 56, pošta Braník. Cena spisu Kč 15.—, váz. Kč 22.50.

Aliance unitářských žen.

Málo kdo pochopil tak hluboce a vroucně v těchto těžkých dobách lásku k bližnímu jako členky Aliance unit. žen. Předsedkyně, ses. Mája Čapková, nabídla spolupráci členek Českému srdci a Červenému kříži především v ošacovací akci. Za tím účelem scházejí se sestry každou středu v ústředí a pilně stříhají, šijí, nebo rozdělují práce jiným sestrám, které si přicházejí pro ni a odnášejí si ji domů. Obyčejně při takovýchto sociálních akcích ušijí se prostě šaty a prádlo a odvedou se. Pracovala tu pouze obětavost. Naše sestry však nepracovaly jen z pouhé obětavosti. Zde pracovala i láska, velká, opravdová láska. Každé ty šaty, každý kousek prádla byl ušit a vypraven tak krásně, jak jen dovede vytvořit máma pro své děti, které miluje.

Sestry ušijí celkem 58 kusů různého prádla, 17 zástěr, 73 šatů, 27 jiných potřebných věcí.

Je naší povinností, abychom zde poděkovaly všem sestrám, které se účastnily této akce a nelekaly se práce a námahy, kterou si tím přibraly ku svým běžným povinnostem. Bylo opravdu dojemné přijímatí hotové práce, které byly tak vzorně provedeny a se šťastným úsměvem odváděny.

Milé sestry, přijměte díky za svou práci! Za tolik lásky k ubohým žehnej Vám Bůh! A až bude třeba nové, další práce, jsme přesvědčeni, že zase všechny postavíte se do šiku práce a lásky!

L. Havelková, jednatelka Al. un. žen.

Poděkování.

Správní sbor NSČSU ocenil ve schůzi 5. t. m. obětavou práci mnoha pražských bratří a sester, kteří po celý rok pomáhají nejrůznějšími způsoby na našem společném díle. Dlužno zvláště poděkovati vytrvalým sestrám Hynkové a Rubešové, které kromě jiných prací vypomáhají u pokladny při shromážděních pravidelně dvakrát v týdnu; srdečný dík zasluhuje br. Čížkovský, jenž je vždy ochoten a pohotově k jakékoli práci. Další díky platí br. Matyášovi, učitelům Nedělní školy, ses. Marešové, jež obstarává její administraci, a sestrám Slukové, Ganzové, Kommové, Steinerové, Kroupové a Rejholcové. Zvláštní pochvaly zasluhuje ses. Krausová, jež zejména pečuje o programy a cvičí děti při společných shromážděních NS. Velké díky náležejí sestrám, které pravidelně obstarávají květinovou výzdobu při shromážděních, jako ses. Žlabová a Dvorská, dále ses. Šindelářová, Gopoldová a Waltrová, které se střídají v úpravě této výzdoby. Správní sbor děkuje i všem ostatním zde zvláště nejmenovaným bratřím a sestrám, kteří se příležitostně jakýmkoli způsobem účastní práce pro čs. unitářství. Správní sbor doufá, že všichni dosavadní pracovníci vytrvají v obětavém úsilí i v novém roce, a že ještě další pomocníci rozmnoží jejich řady.

Práce konaná z lásky přináší požehnání všem a obětavým pracovníkům radost, mír a zuslechtění duše.

Bratřím a sestrám, všem přátelům pokroku v náboženství, přeje správní sbor NSČSU a redakce Cest a cílů duševní klid, sílu a plně zdraví tělesné v příštím roce. Přijímejme v něm dobré i zlé se statečností mysli, kterou projevovala veliká většina našeho národa v osudném roce 1938!

Vytiskla knihtiskárna K. Mašín, Kladno, Poděbradova ul.